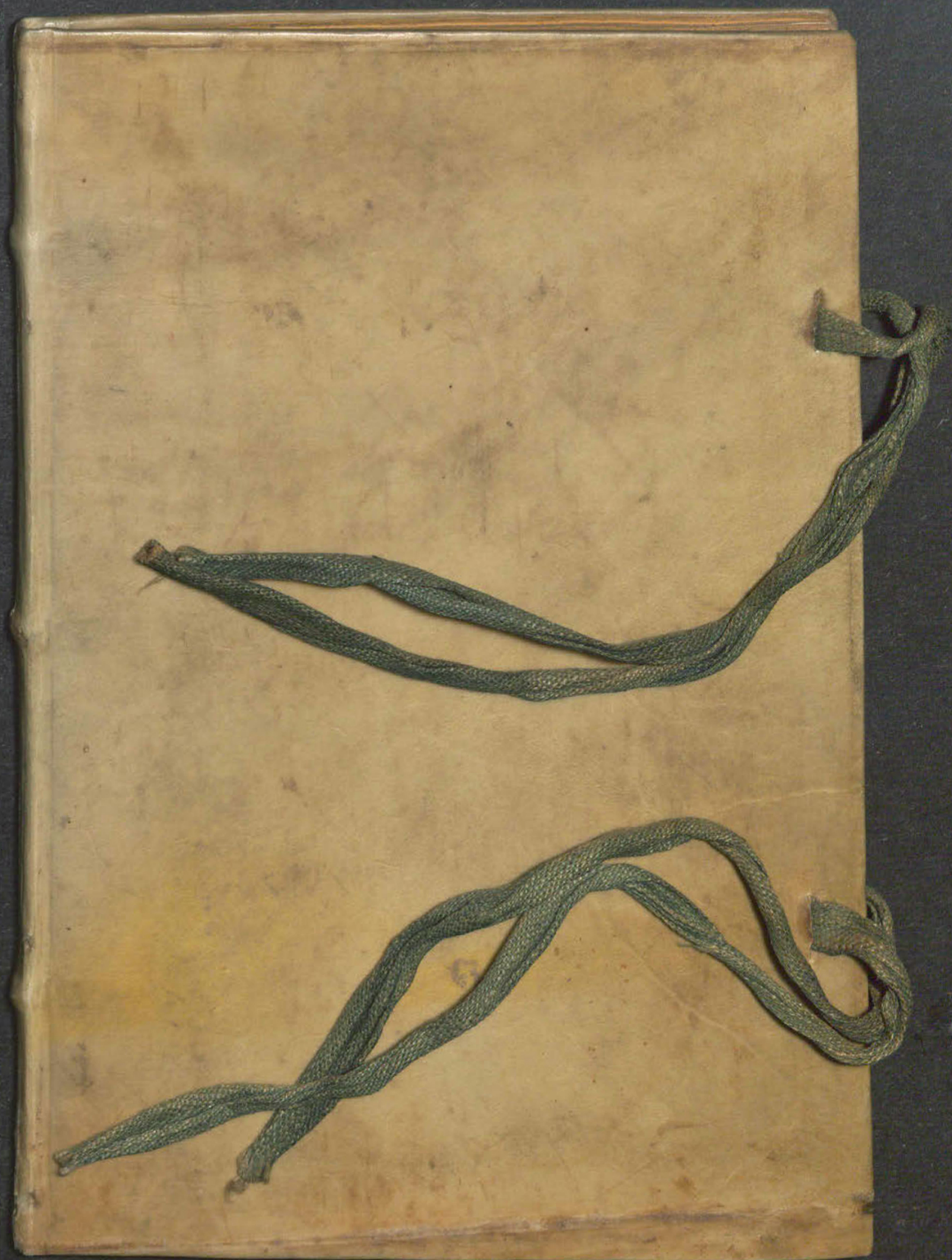

(Tractatus) infra

De preservatione a pestilentia

De vita philosophorum

Liber qui dicitur secreta secretorum alias De regimine regum et principum

Liber de institutione principum

Sanctus Thomas de regimine principum

Eximii z excelsi medicorum omnium etatis sue principis domini mgri Bndicti de nursia phisici et senatoris ducis Anguigeri clarissimi ppendiū.

Incipit tractat9 de preseruatione a pestilencia ſm doctrinā sapientum medicine ppillatus cuius quidē vtilitas tāta est q si quis ei9 doctrinā obſuauerit indubitāter a pestilencia deo ppicio secur9 erit/

¶ Primum capitulum prohemiale.

INquit mesue in libro suo de appropri
atis. Ca. de passionibus stomachi. ¶ O
tu curam humanorum corporū gerere
volens a deo non recedas et ne dilla-
teris in sciencia philosophica naturali quoniam
ille actor nature illam stabiliuit ꝛ sine eius īfluen
cia deficit omnis motus. ¶ Et ad hoc aduertens in
prohemio eiusdem libri dicebat deum in cunctis
prepone ꝛ preponet te honora eum et honorabit
te time eum et securus cuncta experieris. Sit ergo
ipse in eternum benedictus ꝛ principiet. hoc opus
ꝛ feliciter ipsum taliter ꝙ sui diuina influēcia me
diante vnusquisqꝫ sanitatē corpoream possit a ma
le dicta epidimia presaluare. ¶ Dicam ergo ꝙ ta
lis preseruacio fit per viam medicine. diuino ta-
men influxi interueniente secundum debitam ap-
proximacionem sex rerum non naturalium et an-
nexatum eis et per conuenientem exhibicionem q̄
rundam medicinarum ꝙ est presentis intencionis
vt infra apparebit ex quibus remouetur seu remo-
ueri contingit disposicio seu appetitudo corporum
humanorum huius pestilencie periculo subiacen-
tium. ¶ Quoniam nulla causarum sine pacientis
aptitudine agere apta nata est secundum Capitu.

primo febrium capitulo tercio de febre pestilenciali ⁊ huic concordat Auicenna prima quarti capitulo de febre pestilenciali dum dicit agēs enim solum cum peruenit paciente non preparato non fit actio neqꝫ passio. sed quia modum preseruacionis a febre pestilenciali per viam medicine hic tradere intendo. ¶ Hinc est ꝗ anteqm ad propositum accedam vt iuste petenti satisfaciam. ¶ Primo videndum est que sunt cause febris pestilencialis. et modus generacionis eius. et tempus in quo magis accidit. ¶ Et postea ad id quod propositum est redibo.

¶ Secundum capitulum de causis febris pestilencialis. scꝫ primitiua antecedente ⁊ coniuncta.

Cause autem huius febris pestilencialis sunt tres scilicet primitiua antecedens et coniuncta. Causa autem primitiua potest esse duplex. ¶ Una est mutacio preter naturam que accidit aeri per conuersionem in substancia eius que quidem mutacio dicitur corrupcio seu putrefactio accedens in substancia aeris absqꝫ eo ꝗ aliqua suarum qualitatum valde forcior facta fuerit.

secundum augmentum et diminucionem. et talis
aer non est simplex sed mixtus. ex aere vero et par-
tibus aqueis vaporosis scilicet malis in fumo et
nubibus surgentibus et partibus igneis secunda
primi capitulo octauo doctrine secunde. ¶ Et ideo
dicebat prima quarti capitulo de febre pestilencia-
li. aer non putrescit propter sui simplicitatem. sed
propter illud quod ei admiscetur de corporibus
terrenis mallisque permiscentur ei. et accidit toti quā-
litas mala. ¶ Et subdit causam huius. dicens quod
quandoque est illud causa ventorum deferencium
fumos malos ex locis fetidis in quibus sunt val-
les profunde. et corpora exsiccata in prelio aut oc-
cisa non sepulta nec tumulata. ¶ Et subdit aliam
causam dicens quod quandoque accidunt putredines i
interioribus terre propter causas quarum aduen-
tus ignoratur. et nocere faciunt aquam et aerem.
¶ Alia causa primitiua est mutacio preter natu-
ram que accidit aeri in qualitatibus suis. Et hoc
patet sexto colliget capitulo vltimo et maxime quā-
do mutatur aer ad caliditatem et humiditatem vt
expresse ponit. ¶ Capitulo primo febrium capitu-
lo tercio. et hoc potest accidere dupliciter. vel ex so-
la permutacione ad caliditatem et humiditatē suf-
ficientes ad inducendum putrefactionem in hu-
moribus et precipue in humoribus cordis vt videtur velle

Capitulo primo febrium capitulo tercio vel ex permutacione predicta in calido et humido mixta cum permutacione in sustancia aeris quod videtur insinuare Auicenna prima quarti capitulo de febre pestilenciali dum dicit et quando necessario faciunt virtutes agentes celestes et virtutes pacientes terrestres humectacionem vehementem aeri expelluntur vapores et fumi ad ipsum et sperguntur in ipso et putrefaciunt eum cum caliditate debili tamen quod maior excessus sit in humiditate quam in caliditate vt satis patet. et videtur velle Auicenna secunda primi doctrina secunda capitulo quarto quod mutacio aeris ad calidum et humidum fit disposicio ad putrefactionem in substancia eius dum dicit ex complexionibus aeris dignior est vt convertatur ad putrefactionem. Est enim calidi et humidi aeris conplexio. aer ergo mutatur preter naturam siue in substancia solum. siue in qualitatibus solum siue vtroque modo est vel esse potest causa primitiua huius febris pestilencialis. ¶ Et dicit Auincenna quod primum efficiens horum omnium sunt forme celestes facientes omne necessarium illud cuius aduentus ignoratur. ¶ Et quod subdit quod causa prima longinqua sunt forme celestes et propinqua disposiciones terrestres. ¶ Isti enim planete quando sunt male dispositi male disponunt non solum

elementa · et precipue aerem · Sed eciam humores in corporibus hominum existentes · Unde mars corrumpit sanguinem et multiplicat coleram · Saturnus melancolam · et quia sunt male dispositi · Ideo male disponunt humores predictos · unde egritudines genite istis temporibus · ut plurimum sunt de materia cirogenia et grossa sicut bene patet · ¶ Sunt eciam de colera zinaria seu eruginosa que ut plurimum statim · vel in paucis diebus interficit · quoniam dicitur de genere venenorum secundum Auincennam prima primi capitulo de humoribus · ¶ Et ista colera secundum Auincennam ibidem generatur ex colera prasina in stomachis hominum · et dicitur quod inter omnes species colere peyor et magis perniciosa existit · unde Auerrois · sexto colliget dicit quod impossibile sibi videtur quod aliquis febriens ex colera eruginosa possit euadere · et michi videtur quod ista talis colera sit sufficiens ad generandum febrem pestilencialem absque putrefactione aeris · ¶ Causa autem antecedens huius febris sunt humores · et precipue humores existentes in ventriculis cordis et principaliter in sinistro ventriculo dispositi ad putrefactionem huius suscipiendam · ¶ Causa autem coniuncta sunt humores precipue existentes in ventriculis cordis et principaliter in sinistro ventricu-

lo acti putrescentes scilicet cum sua putrida fuligine z alterantes sua caliditate putredinali substanciam cordis z spiritum ubi est in eo que caliditas putredinalis postea comitatur toti unde fit febris pestilencialis.

Capitulum tercium de modo generacionis febris pestilencialis.

Modus autem generalis huius febris pestilencialis secundū Avicennam prima quarti capitulo de febre pestilenciali est. quando aer mutatur vt supradictum est venit ad cor z corrumpit complexionem spiritus qui in ipso est z putrescit qđ circūdat ipsum de humiditate. et accidit caliditas egressa a natura. Et spargitur in corpore z erit tunc propter causam suam febris pestilencialis hoc idem secunda primi asserit dicens cum putrescit aer putrefacit humores z incipit humorem putrefacere qui corde circundatus est z iste est modus geneeralis huius febris pestilencialis quando aer est mutatus in substancia.
Modus autem generalis huius febris que fit ex mutacione aeris in qualitatibus solum qđ

videtur velle. Capitu. prima febrium. ¶ Et Averro
is sexto colliget ex quod talis aer sic alteratus pre
cipue in calido ⁊ humido veniens ad cor ad alte-
rat humores cordis ⁊ maxime secundum sinistrum
ventriculum ad caliditatem ⁊ humiditatem sic qd̄
ponit eos in putrefacto esse ⁊ per consequens sub
stancia cordis ⁊ spiritus qui in ipso est alteratur
tali caliditate putredinali que postea comitatur to
ti. vnde fit febris pestilencialis. ¶ Quando autem
est vtraqȝ mutacio in aere scilicet in substanciam
qualitatibus non est dubium quod potest induce
re febrem per modum qui est dictus ¶ Et est ad-
vertendum quod ex hiis que dicta sunt clare habe
tur quod ex alteracione aeris infecti pestiferi ge-
neratur morbus contagiosus pestilencialis. ⁊ bre-
viter omnes morbi contagiosi racione infectio-
nis quam in aerem producunt capiuntur. et ideo.
Capitu. se. capitulo secundo dicebat vaticinarch
us qui pestilenciam paciatur periculum est. sicut
quod scabie ⁊ ptisi possidetur ⁊ simile quod cumqȝ
putridum expirat. et domus in quibus iacent feti-
de existant. ¶ Et ideo aliabas sexto libro disposi-
cionis regalis dicit. oportet cedere a loco in quo
putredines contingunt. ⁊ eodem libro dicit non o
portet morari apud pacientes cōtagiosos morbos
sed in locis supra ventum ab illis flantem.

¶ Morbi autem contagiosi numerantur ab Auicenna secundo primi capitulo de complendis disposicionibus dum dicit et preterea de egretudinibus quedam est. que de vno ad alium transit sicut lepra et scabies et variolle et febris pestilēcialis ⁊ apostemata putrida Et sic obtalmia et ptisis et precipue cuius domus stente fuerint. et similiter cum vicinus fuerit sub vento. et totum commendetur memorie quia proderit.

¶ Quartum capitulum de tempore in quo accidit magis pestilencia.

TEmpus autem in quo magis accidit pestilencia vt plurimū est in fine estatis et autumpno secundum Auicennā secunda primi capitulo octauo doctrine secunde et Almensor quarto capitulo de preseruatione. et cautela et pestilencia. ¶ Astrologi tamen ponerent quod in quocunq; tempore viget cōstellacio faciēs pestilenciā pestilencia accidere pōt

¶ Quintum ca. de duracione pestilencie respectu temporis.

TEmpus autem morbi duracionis pestilē
cie quando apparere inceperit secundū vi-
am medicine potest esse vsq3 ad medium
decembris quoniam tunc finit autumnus ꝛ super
uenit yems que sui frigitate non permittit humo
res ebulire sed pocius facit eos permanere quie-
tos. Et in hoc potest vna racio psuasiua adduci ꝛ ē
talis. Agens enim vniuersale suū effectum indu-
cere non potest sine particulari ꝛ secundū fortitu-
dinem ꝛ debilitatem particularis agentis affect9
magis ꝛ minus inducitur. Sed aer qui est agens
particulare est minus potens ad generandū febrē
sui frigiditate tunc temporis. Quare pestilēcia tūc
esse debet minor.

Sextum ca- qu ibus corporib9 magis nocere pōt.

COrpora autem quibus magis nocere po
test sunt corpora cathocinia. s. plena malis
humoribus quod testatur Auicenna pri
ma quarti ca. de febre pestilenciali dum dic̄ prepa-
racio corpoꝝ ad illud in q̄ sumus de passione ē vt
corpora sint plena malis hūorib9 nam mūda nō
paciūtur ab hac. Hinc eciā psentit Ga. primo fe-
briū dum dic̄ hoc quidē sc3 corpora cachocima cō-
festim a prima inspiraciōe principiū putrefactiōis

accipere z ad plurimum pcedere maliciam ptingit Quecūq3 vero corpora sine supfluitatibus sunt et pura hec quidē nequaq̄ illa vero paruz pati possunt vt facilius fiat ī id quod ꝺm naturā z ecōuerso Corpora aūt vtencia malo regimīe in cibis z potibus z in laboribus supfluis cicius recipiunt hanc febrem q̄ alia. Unde Ga. prima fe. dicebat q̄s quis demū moderatis laboribus z decora vita vtitur oīno ī possibile pseuerat ꝺm oēs has disposicōes. s. pestilenciales. Corpora autē calida z hūida z proprie vbi humiditas vicit caliditatē que sunt fetidi sudoris z vrine z egestiōis sunt vehemencius pata recipe febrem putridam z per psequens febres pestilenciales Auicenna prima quarti idez dic. Ga. secundo tegni z primo febriuz deīde calida z sicca quantū ad simbolitatem quā habēt cum febre deinde calida z humida. vbi tñ excedit caliditas z est tpamentuz ī passiuis similiter ī humido z sicco deinde corpora tēperata in calido z frigido vbi tamē habundat hūiditas Sed corpora frigida z humida z frigida z sicca sunt lōgiora a febribus hec ē sentencia Auicēne prima quarti. Corpus autem temperatū inter cetera corpora ē valde remotū ab omni egritudine z p consequēs ab hac cū sit aptū natum semp manere sanum resistendo causis egritis racione fortitudinis sue virtutis vt notum est.

Septimum capitulum quibus etatibus magis nocere potest.

Adolescens plus nocere potest quoniã est calida et humida et humiditas vincit vt dictum est de complexionibus ꝛ plus nocet pueris. Quia vtuntur vt plurimum malo regimine propter gulositatez. vnde in corporibus eorũ generãtur supfluitates multe ex quo sunt vehemẽcius pati ĩcurrere hanc passionem et hac de causa mulieribus plus nocere potest ꝙ viris. Deinde iuuentuti propter simbolitatem quã habent cum febre sit calida et sicca minus vero senectuti qꝛ frigida et sicca. adhuc minꝰ senio qꝛ talis etas frigida et humida. ꝛ hoc ꝑ viam medicine. astrologi aũt dicerent ꝙ homines marciales. ꝛ hoc ratione martis. qꝛ sunt colerici sunt calidi ꝛ sicci. ꝛ ꝑ consequens etas iuuentutis que est calida et sicca sunt plus pati ad hanc febrẽ ꝙ alii similiter saturnini. Et hoc racione saturni qꝛ sunt frigidi ꝛ sicci ꝛ ꝑ consequẽs etas senectutis que ẽ frigida ꝛ sicca eciã essent pati nõ tamen tm̃ sicut p̃mi ꝛ eciam qui hñt geminos ꝛ virginem ꝑ ascendente in eorũ natiuitate male se habebũt. nisi Iupiter ꝛ cum magna cautella tueãtur. Et sic possumus dicere de ciuitatibus ꝛ terris hñtibus ali-

quod istorum signorum pro ascendēte istud tamē relinquo astrologis.

¶ Octauum capitulum de ordine dicendorum.

Nunc autem veniendum ad id quod a p̄n cipio promissum est et primo dicendū est de debita approximacione sex rerum non naturaliū que sunt aer cibus et potus somnꝰ ꝛ vigilia motus et quies innanicio ꝛ replicio de accidē cia anime. ¶ Et de quibusdā annexis istis vt copy tu balneacione et fracacione. deinde de cōuenienti exhibicione quarūdam medicinarū prout presenti negocio subiacet.

¶ Nonū capitulū de aeris electione ex pte substācie

Elgiatur aer turbidus et humidus quia ex illo generatur febris pestilencialis prima quarti et secūda primi dicitur aer turbatus tristificat animā ꝛ pmiscit humores. eligat̄ aer bone substancie. ꝛ est aer cui non admiscetur ex fumis res extranea mala ꝛ sit pstrictus inter parietes ꝛ non discopertus cum putrefactio communis accederit in aere. tunc enim est magis recipiēs ipsum discoptus q̄ꝫ constrictꝰ ꝛ occultatus. aliter au

rem discoptus est meliore secūda primi capitulo quarto. Et hoc q̄ dicit Auerrois sexto colliget si aer est corruptus in substancia tota habitandū est in domibus terraneis vel cauernosis. et loca alta vitare rectificet̄ eciā aer cū igne de bōis lignis et maxime de sermentis et rore maximo et cipresso et iunipero et similibus rectificatur eciā aer a vento septētrionali supposito quod putrefactio aeris non sit cōmunis. Unde Auicenna secūda primi capitulo decimo ventus septētrionalis aerem putridum pestilencialem sanat et ideo quarto Almēsoris capitulo de p̄seruacione et cautela a pestilencia dicitur foramīa et dom⁹ porte a p̄te septētrionis sint aperte et ad hoc aduertens Auerois sexto colliget dic̄ q̄ in corrupcionibus t̄pis calidi debent eligi loca alta in quibus regnet vent⁹ septētrionalis aerem rectificans. Fiat eciā aer boni odoris probibeat̄ eius putredo cum q̄bus rebus sit possibile prima quarto ca. d̄ febre pestilenciali. Et subdit rectificetur aer ꝯm sanos cum ligno aloes cedro ābra ture musco costo dulci storaco sandaracha gariofolorum mastice trebentina laudano melle et croco cipressio anfodilis iunipero lauro ciperis et squinanti sauia et aceto amigdalis amaris et assato et q̄nq̄ fiunt ꝑposita sed ꝯm sanos et iterū fe. et egros est subfumigacio cū sandalis et camphora et corticib⁹

granatorum ꝛ mirra ꝛ malis ꝛ citoniis ꝛ hebano ꝛ tamarisco ꝛ similibꝰ. hec sunt verba Auicenne. ꝛ Auerrois sexto colliget. Eciã docet rectificare aerem cũ subfumigacione. Et Almensoris quarto similiter hoc ponit ꝛ vlterius docet rectificare aerem irrorando domos dũ dicit domꝰ quaqꝫ die aqua ꝛ aceto mixtis rorãda est ꝛ vlterius ad maiorem rectificacõem aeris docet subfumigare homĩes ꝛ irrorare ipsos dũ dicit ꝛ si cum hoc ĩ aere odoris putridi ꝛ feruentis similitudo fuerit tunc homĩes cũ sandalis ꝛ cãphora subfumigari debẽt atqꝫ aqua rosata irrorãdi sunt. Et sciatis ꝙ tales fumigaciones ꝛ irrogaciones nõ solũ fiunt racione retificacionis aeris. sed eciam racione confortacionis cordis. Prudens tamen medicꝰ secundũ diuersitatem temporis in calido ꝛ frigido humido ꝛ sicco. potest diuersimode subfumigare ꝛ irorare cum calidis ꝛ frigidis humidis ꝛ siccis vt sibi melius videbitur. ¶ Et nota ꝙ si contigat exire domum nõ exeat quis nisi sole existente super terram quoniam ille aerem retificat secunda primi capitulo vndecimo ꝛ portet secum aliquod de odoramentis ĩfra scriptis ad retificacionem aeris. ꝛ confortacionem cordis. ꝛ anteꝙ̃ exeat videat ignem ꝛ lauet faciem ꝛ manus cum aqua decoctionis citri primo. postea cum aqua rosata ꝛ aceto naribus apponen=

do nisi sit catarosus quia tunc melior est aqua vi-
te & precipue tempore frigido quod eciam non no
cet si omni die fiat & non tradatur oblivioni sume
re aliquam de fnita scriptis medicinis que a tota
specie contradicunt epidimie. Si contingat exire
domum & hoc anteq̄ exeat. Et similiter si non exe
at recipere debent per modum qui infra dicetur.
Et si non contingat ex colloquio seu conuersacio-
ne cum personis. vel quomodolibet recipere infec-
tionem aliquam per anhelitum habeat secum de
confectione ordinata infra ex bollo armeno terra
sigilata & semine citri cuz cinamomo & aliis infra
descriptis & stati cū infectionē sentit ponat de ipa ī
ore quantitatem aliquaz eam diu in ore tenendo
& paulatiē masticando eciā paulatiue transglutiē
do. & sic reiteretur donec sēciat se alleuiatū hec em̄
confectio resistit epidimie ꝯfortando cor resistēdo
venenositati bonum oris odorez redendo aerē cor
ruptum & pestilentē retificando q̄ ex his q̄ in ipso
ingrediūtur manifeste comprehendi potest. ¶ Et
sciendū q̄ solus cortex citri rōne sui odoris corrup
tionē aeris & pestilenciā ratificat secundum Aui-
cennā secūdo canone. & cum hoc odorez oris bonū
efficit si teneatur ī ore. Accipiatur ergo de tali corti
ce pōito cum zuchharo & fiat sicut dictū est de confe
ctione hoc em̄ erit delicabile & curiosuz & est efficax

in hoc casu tamen non transgluciatur substancia huius corticis sz solū virtus qm̄ non digeritur ꝓpter sui duriciē ſm Auicennā secundo canone paulatiue tn̄ masticatur ꝛ diu in ore teneatur. Et postea cortex deiciatur ꝛ si transglutiatur sit modice aut minime quātitatis. ꝛ qꝛ talis cortex habet proprietates istas ideo bonū est ꝙ de ipso fiat aqua ꝑ viā decoctionis pro locione manuū oris ꝛ barbe. Et si ꝯtingat lauare pedes hec aqua similiter habeatur. potest eciā fieri talis aqua de rore marino. ꝛ radice ireos. ꝛ est multū laudabilis ꝛ ex omnibus istis simul mixtis fieri potest similit̄ talis aqua si placet ꝛ si in lesiuio ꝑ locione capitis poneretur ḋ supradictis esset bonū ꝛ precipue catarolis satis dictū est de approximacione aeris ex ꝑte substancie sequitur de approximacione aeris ex ꝑte q̄litatis.

Decimū capitulū de aeris electiōe ex ꝑte q̄litatis.

Aer calidus est fugiēdus quarto Almensoris capitulo de ꝑseruacione a pestilencia ꝛ aer frigidus est eligendus ibidē non tn̄ multe frigiditatis qm̄ esset mortificās ꝛ paraliticū faciens. Eligatur aer sicc⁹ prima quarti capitulo de febre pestilenciali. ꝛ fugiatur hūidus vt supra dictū est. Sed Auerrois sexto colliget vltimo ca-

pitulo dicit si permutacio fit in qualitate aeris vna aut pluribus regimen pticulare debet esse tale verbi gracia si sit distemperamentum in caliditate et siccitate cum frigidis ꝛ humidis regi debet ꝛ degere in septemtrionalibus locis in quibus adhuc aer reprimatur roracone aque ꝛ foliis aromatib9 humidis ꝛ sic in omnibus aliis qualitatibus contrarium apponatur ꝛ ex hoc habetur modus sternendi cameras ꝛ domos cum foliis ꝛ herbis odoriferis calidis vel frigidis humidis vel siccis secundū diuersitatez temporis ꝛ preexistentis disposicionis qꝫ quidem arbitrio prudentis medici relinquitur. Et non est tradendum obliuioni qꝫ relinqre ciuitates ꝛ loca in quibus pestilencia regnat et se transferre ad loca sana in quibus pestilencia nō est nec futura est optimum remedium iudicatur. qꝫ quidem bene potest sciri per scienciam astrologie ꝛ ideo ad astrologos super hoc est recurrendum ꝛ iste est bonus modus eligendi aerem bonum ꝛ fugiendi malum.

¶ Secundum capitulum de cibo.

Ex carnib9 eligātur sterne pdices masculini sexus galli iuuenes nō calcātes ed9 qꝫ vitulus Almens. quarto ca. de cautela seu

preseruacione a pestilencia a lauda eciam captitata multū vallet·vndecimo tercii de tremore cordis pisces tunc temporis sunt dimittendi quia sanguis ex eis generat9 est cite corrupcōnis ⁊ oīns carnes exceptis volucrib9 mōtanis sicut pdices ⁊ similes istis Auerrois sexto colliget vltio cap·⁊ ex hoc habetur ꝙ alie carnes relīquātur sicut caro porcina caro bouina·anseres·anates·colūbi·agni· et vniuersaliter oīs caro salita ⁊ ꝯmuniter vsitata et alie carnes siluestres ⁊ specialiter lepoꝝ antiqꝛum capriolorū antiquoꝝ ceruorum antiquorum et auium in aqs degenciuꝫ licet siluestria ceteris paribus sint mīoris malicie ꝙ̄ domestica cuꝫ paucōres habeant superfluitates dicit enim rasis quarto almensoris capitulo de preseruacōe a pestilencia·Si autē pisces comedere voluerīt super carbones assatos edant· Et sit caro que admīstratur decocta in acetosis prima quarti capitulo de preseruacione a pestilencia·Et generaliter dicit·declīet cibus ad acetosiam ⁊ dicit ꝙ condita cum aceto iuuatiua sunt· ⁊ maxīe capari cum aceto conditi ⁊ Almensoris· quarto capitulo de ꝑseruacione a pestilencia· In omni cibacione vtendum est aceto laudat eciam agrestum ⁊ vinum granatorom acetosorum ⁊ acetositatem ticri in cibis sumendis apponi· Et ex hoc habetur quod debeant fieri condimenta ex a-

gresto aceto z vino granatorum z similibus cum carnibus tunc temporis comedendis. Lentes eciam laudantur quarto Almenso. capitulo vt supra Et si sicula id est bleda secum coquatur rectificatur aliqua malicia lentis. vt vult Auicenna secūdo canonice. milliū eciā z pani cum sint frigide z sicce conplexionis satis bene concedi possunt quoniam recte contradicūt causas putrefactionis. A cibis vero calefacientibus cauendum est quarto Almēeo. capitulo vt supra. Et a confectionibus de melle factis z fructibus recentibus z dulcib9 abstiendum est ibidem z hoc per viam cibi quoniam nuces z ficus cum foliis rute z sale trito competūt i defensione venecii Ca. quarti capitulo primo dicit eciam ꝙ fructus z olera que nascuntur isto tempore sunt relinquenda. Et hoc per viaȝ cibi quia ꝑ viā medicine lactuca portulaca borago scariola ꝑpetunt si ꝑdiuntur cum aceto z agresta siue ponantur in cibis cum carnib9 elixādis tempore elixacōnis z ī modica quātitate. Et propter hoc caueatur a fungis z fructibus humidis. Assature suffocate relinquant omī tꝑe quomā sunt venena z quādoqꝫ interficiūt. Ca. quarti. Oua eciam recencia gallinarum iuuenum concedūtur z maxīe vitella cum aceto sumpta ipsa eīm ad confortacionem cordis recipiutur z velociter in sanguinem trasmutātur et

partim superfluitatis post transmutationem relin quunt secundo tractatu de viribus cordis. Debet eciã pseruator sanitatis esse solicitus ne id qꝫ subti le ꝛ cito digeritur summat post id qꝫ sit eo durius. qꝛ cum prius digeritur q̄ ipsum quod est durũ su per id natabit nõ habens viã que penetret putrefi et ergo ꝛ corrũpet qꝫ ei miscetur tercia primi doctri na secunda capitu. septio. Legumĩa reliquatur per viam cibi nisi lentes q̄ specialiter hic commendan tur. quoniã sunt generatĩa ventositatis ꝛ male di gestionis cibaria eciã de pasta farie frumenti quo niam sunt opilatĩa vt notum est. Panis sit de fru mento qꝫ a rebus extraneis sit purgatuꝫ ꝛ ex sana messe collectũ cui nullũ acciderit nocumentum ita eligere docet Auicē. tercia primi ꝛ sit bene fermē tatus ꝛ bene coctus quoniã bene digeritur ꝛ ma gis tenuis ꝛ subtilior inuenitur tercĩo capitulo Al mensoris. Paĩs aũt azimus reliquatur quoniaꝫ dure digeritur tardeqꝫ de stomacho descendit ꝛ ge nerat opilacõnes in epate. et in renibus lapidem generat ibidem. Caseus ꝛ p̄cipue vetus eciam nõ cõpetit ꝑ viam cibi quoniã est difficilis digestiõis ꝛ opilatiꝰ ꝛ lapidiꝰ generatĩs tamen assueus. eo non multum nocet. potest tamen eciam comedi ꝑ viam medicĩe post cibum in modica quantitate reliquatur eciam lac propter abilitatem eius ad ci

ram corruptionem vt patet in commento auffet.
Lac date caput dolentibus. Butirum eciaz dimittatur quoniaz sui aquositate z ventuositate abbominacionē inducit z facit cibū supernatare in stomacho vt notum est. Cibus autem est minorandus et subtiliandus quarto Almensoris ca. vt supra et p̄ma quarti ca. vt supra scribitur oportet vt eorum regimen inclinetur ad siccacionem omni modo et minoratis cibis. Et iterum ibidem dicit z minoretur ex cibo sed advertendum quia secunduz diversitatem complexiunum istud regimen est diversificandum. Quoniam flegmaticis adhibeatur regimen magis exsiccativum. Postea sanguineis minus vero colericis z adhuc minus melancolicis.
Non enim tardetur comestio neq; ieiunet aliquis quarto Almās. capitu. vt supra supposito q̄ sit hora cibandi cum vero appetitu qz Averrois vltimo capitulo sexto colliget dic̄ super hoc loquens et cibum comedere non debet nisi digestiōe in mēbris celebrata z fit in spacio novem horarum. z Avicenna tercia primi doctrina secunda capitulo septimo oportet ne aliquis comedat nisi post desiderium nec in hoc tardetur cum desiderium ebulierit nisi sit mendosum.

Duodecimum capitulum de potu.

Potus autem in assuetis vino sit vinum a qua boni fontis mixtū vel cū aqua alio modo rectificata vt auro ignito vel ferro ignito vel per distillacionem. Unde almēs. quarto a vino nisi fuerit multum aqua mixtū cauendum est ꝛ tale vinum debet eligi ꝑm qđ Auicenna docet tercia primi dum dicit ex vinis illud melius ꝙ inter vetustatem ꝛ nouitatem est equalem ꝛ est clarum ad rubedinē trahens bonuȝ habens odorem equalis saporis ꝙ nec ē acre nec dulce. In assuetis aūt aqua pot⁹ sit aqua supradicta boni fōtis vel rectificata vt dictū est ꝛ aduertatis si ptīgat decoq cibaria vt sepe fit decoquātur in aqua rectificata aliquo modorū supradictorū quī meli⁹ erit. Ransor. aūt quarto Almēs. capitu. vt supra dicit quod acetū cum aqua mixtum est bibendum ꝛ forte melius valeret in temporib⁹ calidis ꝛ hoībus colericis ꝙ vinum ꝛ eciam in talibus laudat aquam ordei possumus eciā tunc dare zucharum roxatuȝ et syrupum de limonibus ꝛ syrupū roxatum ꝛ similia. Sitis quoq nullo modo toleranda est quarto Almensoris capitu. de ꝑseruacione a pestilencia ꝛ prima quarti eodem capitulo. Et hoc maxime in temporib⁹ calidis ꝛ corporibus colericis supposito quod sitis sit vera ꝛ nō mendosa. vinum autē potens dimittendū. vnde Auicenna primi quarti ca.

de preseruacione a pestilencia dicit neq; vina z Al
mensoris quarto eodem capitulo vinum est dimit
tendum .s. potens quoniam stomachum z epar ca
lefacit quarto almensoris ex quo timetur ebulicio
in humoribus z maxime in quantitate magna in
quantitate autē parua quandoq; per viam medici
ne potest summi. Vinum nouum relinquatur q̄=
niam vinum nouum impedit epar z ad dissenteri=
am epatica inducit propter inflammacionem suaz
z propterea ventrem facit tercia primi.

Tredecimum Ca. de motu z quiete.

Sanitatē conseruare volenti ante ꝯmestio
nem moueri necesse est. motu autez vnus
quisq; vti debet sibi ꝯsueto qui vires ipsiꝰ
non excedat. Sit eciā motꝰ deābulacōis vel vecti
onis quo nemo tā diu ꝯsumat donec fatigacōez z
multā senciat grauedinē q̄rta Almans. z iste mo
tus est motus tēperatus. a motu aūt superfluo ab
stinendū est vnde capitulo de preseruacōne seu cau
tela a pestilencia quarta Almās. a labore q̄z absti
nendū est z Auicēna prima quarti capitu. de pre
seruacione a pestilencia, dic̄ q̄ regimē debz declia
re ad exicacionē oī modo sine exercicio .s. laborio
so Et scias quod motus debet supare quietē quia

sicut motus calefacit z exicat ita quies īfrigidat z humectat propter defectum resolucōnis supfluitatum vt pōit Auicenna secūda primi capitulo duodecio doctrine secunde. De natura aūt motus est quod ante pmestionē fiat q2 tunc calorem acrescere facit īnatum q̄rto Almans. Et subdit sicut enim motus ante pmestionē fac9 est sanitatis pseruatiuus ita post pmestionē est egritudinis generatiuus Hora aūt īcipiendi exercitū secundū Auicē. tercia primi est cū cib9 iā est digest9 in stomacho z epate z venis z vt alteri9 cibi hora iā aduenerit. Tamen est aduertendū q cū totū regimen debeat declīare ad exsiccationē ẜm diuersitatē ↄplexionum maiori vel mīori exsiccatione īdigenciū. Diuersificatur mot9 z q̄es. q2 flegmaticis ↄpetit maior motus mīor q̄es. postea sanguīeis. colericis aūt maior quies est z mīor motus. melancolicis vero nō multa q̄es nec mult9 mot9 licet in oībus hiis suus motus debeat supare suā q̄etem vt supra dictū ē.

Decimumquartū capi. de somno z vigilia.

Oportet aūt vt tā diu post pmestionē aliq̄s se a sōno abstīeat donec cib9 de hore stomachi descenderit atq3 īflacio īminui atq3 īferi9 mergi senciat̄ qd si tradet̄ nō incōgenū

ēst vt parua iuuetur de ambulacione donec descen
dat. Et nō dormiat quis multū qm̄ corpus tenez
efficit flegmaticis q̄z multitudinē in eo creat ipm̄
q̄z infrigidat q̄ in corporib⁹ grossis z piguib⁹ p̄ci
pue opatur. quarto Almāſ. non dormiat quis de
dei qm̄ somnus bon⁹ z naturalis ē vt noctē non
effugiat z diē non īpediat. secūde p̄nosticorum. Et
subdit ptrarius vero īproband⁹ est minus tn̄ ma
lum ē si a mane vsq̄z ad terciā tene erit. Si aūt p
suetudo aliquez cogeret ad dormiendū in meredie
ei pcedatur qm̄ mutare psuetudinē omnino mole
stu m ē s̄m damascenū in affec. dormiat tn̄ paz z ī
loco sicco nō vigilet q̄s multum qm̄ vigilie multe
calorē incendūt ac formaz corrūpunt. Corp⁹ q̄z de
siccant atq̄z colerā rubeam in ipso augmentant. Et
precipue cū corpora sint macra Almāſ. quarto est
tn̄ aduertēdum cū totū regimen debeat declinare
ad exsiccacōnē vt dcm̄ ē. ideo s̄m diuersitatē pplexi
onū indigenciū maiori vel miori exsiccacione s̄m
hoc somn⁹ z vigilie dn̄t diuersimode mēsurari sic
verbi grā flegmaticis plus ppetit vigilia z deinde
sanguineis mi⁹ vero colericis z adhuc melancoli
cis minus.

¶ Decimumquintum ca. de inanacione z replecōe

DEtericio ⁊ evacuacio q̄ sunt equales scili
cet ille que in hora proveniūt qua necesse ē
conferentes sunt ⁊ vitam servantes sanā·
prima secunda · ¶ Sed quia aliqua corpora sunt
magis disposita ad hanc febrem quā alia vt ver
bi gracia corpora plena superfluitatibus hinc est
ꝙ quarto Almensoris capitulo de preservacione
a pestilencia dicit enim si annus fuerit talis opor·
tet vt corpus evacuetur ⁊ frequenter cum pillulis
quas in harum egritudinum capitalis nominavi
mus· ¶ Et ad hoc advertens Ga·primo fe·capitu
lo tercio de febre pestilenciali dicebat hoc presenci
ens confestim incipiente constitucione·i·disposici=
one·s̄·pestilencia quecunqꝫ quidem corpora humi
da esse videbamus mox omnino exsiccare conaba
mur·Quecunqꝫ vero scicciora anteq̄ naturā in hiis
custodiebamus· Et quecūqꝫ plena erāt supfluitati
bus purgacōnibꝰ sanabamꝰ ⁊ opilaciōes porrorū
aperiebamꝰ· Et vlteriꝰ dicit q̄ eorū q̄ ꝓhibētur ca
pi ab epidimiis ⁊ pestilēcia ē vna ⁊ prima ītencio
cōmunis in oībꝰ·s·corpꝰ sine supfluitatibꝰ ꝑmane
re q̄ maxīe ⁊ bene transpirabile·Quoniā autem ⁊
qualiter h̄ debeat fieri relinqtur arbitrio medici ꝓ
cipue ꝓsiderātis illud ca·Avic· quarta pria quādo
⁊ qualiter debeat evacuari eciā ca·d̄ flobothomia
⁊ tunc secure accedat sanguineis faciēdo flobotho

mia z sactificacionem. Et flegmaticis colericis me lancolicis adhibendo farmatia secundum qz conuenit z quandocqz farmare z flore hos vel illos z poros apperire z vrinam prouocare z alias euacuacones facere sicut melius videbitur. Et hoc relinquitur arbitrio medici particulariter prouidentis tamen nõ tardetur obliuioni illud quod posuit Auerrois sexto colilget capitulo de pseruacione a pestilencia dum dicit res ventrẽ lenificãt hoc tpe optime sunt qz ad modũ tamarindi cacbephistola. viole z manna.

Decimumsextũ ca. de accidentibus anime.

Oportet abstinere ab intẽpancia harũ passionũ aie tristicie furoris timoris inuidie solicitudis qz hec exterminant z mutãt corpora ab ea q̃ sm naturã psistencia. Ca. tercio Rec. Standum est ergo cum gaudio tẽperato z ideo quarto Allmans. dicitur quodcumqz animaz gaudere atqz letari facit robur viribus tribuit z naturam excitat et in suis adiuuat actõibus omnibusqz sanis confert nisi his q̃ carnis minoracione indigent quod vero tristare facit oĩbus sanis infert nocumentum exceptis his q̃ carnis indigent minoracõne. et hec sufficiant que dicta sunt de sex rebus nõ naturalibus.

Decimum septimum ca. continuacionis.

His expeditis dicendū est de trib9 annexis predictis sex rebus nō naturalibus scilicet coytu balneacione ꝛ fricacione.

Decimumoctauum capitulum de coytu.

Coytu īmoderato abstinendū est quarto. Almansꝛ. vnde Auicenna secūda tercii coitus euacuat de substācia spirit9 rem plurimā vnde quāto homines delectantur in ipso tanto plus debilitātur. vnde quarto Almansꝛ. Eciam valde obseruandū est neq̄s coytu sepe vtat. qꝛ ex eo velociter debilitatez īcurrit ꝛ appetiē suā destructionem seq̄tur. A coytu multo ꝛ frequenti abstinendū est qꝛ neruis magnū nocumentū infert oculos q̄ꝫ fortiter ledit. Corporis autem vires destruit corpus q̄ꝫ corrūpit ꝛ debilitat ad seniū q̄ꝫ cito adducit. Et hec nocumenta coyt9 corpora habentib9 robusta ꝛ grossa ꝛ sanguinē multū ac venas amplas Et colorem rubeū multosq̄ꝫ pillos min9 accidunt. quarto Almāsꝛ. Unde dicit qd̄ sicca corpora habētes a coytu sicut ab inimico īterficiente cauere sibi debent. Coytu vero tpato vtendū est qꝛ corpus replетū aleuiat aīam ylatem ꝛ letā efficit eiusq̄ꝫ auget leuitatē. Jtam q̄ꝫ sedat ꝛ cogitacōes remouet.

quarto Al·Et ist alio capitu·eiusdem libri de tali coytu loquēs dicit viri propterea ⁊ mulieres cū appetunt coire debent ꝙ quidē faciāt nature vim nō inferentes ⁊ hoc precipue in assuetis eo ītelligat·

C Decimumnonum capitulum de balneo·

Avicenna prima q̄rti neq̧ balneū qꝛ balneuz debilitat coꝛ ⁊ maxīe si diu moratur in eo ⁊ facit sincopim ⁊ nauseā ⁊ hūoreſ quietos mouet ⁊ ad putrefactionē preparat tercia primi ⁊ secūda primi Ali an·s·quarto idem affirmat ⁊ illud quod magis timetur ē ebulicio humorum et debilitas virtutis·

C Vigesimum capitulum de fricacione·

Fricacio eciā tpata de mane fiat an̄ prandium ⁊ eciā in secūdo ante cenam ⁊ sit talis vt ponitur tercio primi scilicet vt superfluitatuz in musculis retentarum resolucio fiat ex eo quod p exerciciuṁ nō evacuatur ⁊ evaporat et non accidat fatigacio·s·in fricacione· Et nota qd̄ secundū diuersitatem corporū diuersificatur eciaz fricacio ꝙ medico intelligenti notū relinq̄tur·Corpora enim densa in porositatibus magis sunt fri=

canda quam extenuata ꝛ macra ꝛ hec sufficiant de annexis rebus non naturalibus.

C XXi. capitulum continuacionis.

Expedita determinacõne debita aproximacionis sex rerũ non naturaliũ ꝛ ãnexarum eis nunc videndũ est de pueniẽti exhibicõne quorũdaz mediciaꝝ ꝑut ꝑsenti negocõ subiacz

C XXii. capitulum de ordine quarundam medicinarum generaliter.

Presupposita igitur vniuersali purgacõe debite facta corporũ illa indigenciũ q̄ satis in ca. de inanicõne ꝛ replecõe generaliter tactũ ẽ veniẽdũ ẽ ad mediciãs q̄ a tota spẽ epidimie preadicũt ꝛ pꝛio de medicis īteriꝰ sumẽdis ꝛ secũdo de odoramĩtis exteriꝰ ꝛ mãualiter vsitãdis

C XXiii. ca. de numero mediciaꝝ īteriꝰ sumẽdarũ.

Medicine aũt interiis sumẽde q̄ a tota spẽ contradicant epidimie ꝛ pestilencie sunt tres sup alias pmendate in q̄bus oẽs sapiẽtes medicie pueniunt. s. pilule a loctice hic īfra

scripte ꝛ hec est prima tiriaca maior ꝛ mitridatum ꝛ hec est secunda ꝛ bolus armenus cū terra sigilata ꝛ hec est tercia· cui eciam addatur semen citri vlterius aliqua vtilia hic non concurrencia apponentur vt infra patebit·

XXiiii· ca· prime medicine interius sumende scilicet pilularum·

PRima ē hec recipe aloes par· ii· mirre croci orıētalis ana ℞· i· reformentur pilule et dētur ex eis pondus· xviii· granorū ordei vsq; ad trigita sex granarū singulis dieb⁹ in pricipio pestilēcie cū vncia vna vini mixti q̄rto Almās· Et hic pōit rasis laudes hui⁹ medicīe auctoritate cuiusdā de numero antiquoruʒ philosophorū qui ait nemīnē se vidisse hanc medicinā in p̄ncipio mortalitatis bibentē q̄ non euasisset ꝛ glosat̄ sup Aldic̄ q̄ fuit paul⁹ q̄ dixit hoc rufo ī hac eciam medicīa ꝯuenit Auerro· vi· colliget ꝛ Auicen· prima q̄rti rasis· xvi· ꝯtinentis capitu· de aere sic dic̄ inq̄d rufus num̄q̄ vide aliquē hāc medicinā bibentē qui n̄ liberaretur ꝛ p̄ſuaretur ab epidimia ꝛ num̄q̄ fuit inuēta medicīa sibi conpar nec dēt istis pilulis aliq̄d addi nec diminui· Qm̄ ſm Aui· q̄rto canōe ca· de tiriaca ꝯsiliū q̄dez meū ē vt n̄ moueat̄ aliq̄d q̄

expimentum iuuatiuum inuenit z licet illud dicas de tiriaca tamen vniuersaliter verum est in omni-bus opositis que agunt tota specie.

Tricesimũ quintũ ca. ii. medicine interius sumẽ de. s. tiriace z metridaci.

SEcũda medicina est tiriaca maior. s. andromati ƀm Auerroim. vi. colliget cuius qdez quãtitas sit a drag. media vsqz ad drag. i. cũ vncia. i. vini misci z huic eciã ꝯuenit Almãs. et Aui. z oẽs medici. s. aui. qrto canone. ca. de tiriaca dic̃ illi q tiriaca vtit̃ in hora sãitatis ñ nocẽt venena z ñ ĩpediũt in eo nocumẽta z fit secur9 ab egritudib9 pestilẽcialib9 z ibidẽ ca. de mitridato poĩt q eadẽ sunt iuuamẽta mitridati z tiriace. z iõ pria quarti de ꝑseruacione a pestilẽcia laudat mitridatum sicut tiriacam z est idem modus exibendi.

Tricesimum sextum capitulum tercie medicine interius sumende. s. bolli armeni z aliorum.

TErcia medicia ẽ bollus armen9 vt narrat rasis auctoritate galiẽi cuz aceto z aq̃ bibit9 sit aũt dosis ei9 drag. mediã vsqz ad drag. i. z Auerro. laudat bolũ armenũ z terrã sigi-

latam similiter . vi. colliget z fiat puluis subtilis z est idē modus exibendi siue p se siue mixtuz z fa cio fieri puluerē mixtum ex hiis cui addo semen citri cum modico zuchari z est magis delectabilis potest eciam addi puluis cordialis z est magis efficax z adhuc plus si apponeretur margarite dissolute cum suco limonū vel aliter vt docent alchimiste. Et si addatur limatura cornu cerui predicto pulueri tunc multum valebit contra lumbricos siue cum febre siue sine febre z hoc bene nota p pueris Auicen. eciam secundo tractatu de virtutibus cordis dicit q terra sigilata hēt mirabilem proprietatez confortādi cor z letificandi cū cicicitate sua maīfesta propter q cunctis obuiat venenis ita qd siue bibatur ante venenū siue post naturā sustinet z pfortat ipsuz ad expellendum z ibidē dicit quod semen citri est tiriaca venenis pferens. Et in secundo casu dicit q semē citri est ptrarium omni veneno serapio in suis de simplicib9 dicit z q sumpsit potum boli armeni in tpe pestilencie pseruatur a pestilencia. Et iā vidi multos euadere in tpe pestilenciali p ipm. Et Auicen. secundo canone dicit et plures qdem iam sanati sunt ex pestilencia magna propter psuetudinez bibendi bolluz armenum cuz vino subtili. Et si febriant misceatur illud vinum cum aqua rosata vt ibidem ponit. Idez po=

nit serapio in libro de simplicibus medicinis · et
sit modica quantitas vini siue mixti siue non ·

Cxxvii. cap · de diuersitate istarum medicinarū
ꝛ ordine sumendi eas ·

Est tamen notandū q̄ vsus supradictorū
ſm diuersitatē corporꝝ diuersificatur vt
maioribꝰ plus minoribus minus ꝛ medio
cribus mediocriter et recipiantur p̄dicta de mane
tali ordine · s · vna die de pilulis seqnēti die de tiria
ca · Tercio die de puluere si est possibile · ꝛ si nō ad
minꝰ recipiat de vna p̄dictarū mediciarū ꝛ ꝯtinuē
tur ista vsqꝫ q̄ epidimia cessauerit nō tradēdo obli-
uioni videri ignē de mane ꝛ lauare manꝰ ꝛ faciem
cum aq̄ decoctionis cicri vel roris marini p̄mo dei
de fricare manꝰ ꝛ faciē cū aqua rosata ꝛ modico a
ceto vel cū aqua vite ſm q̄ ꝯuenit p̄senti disposicō
ni ꝛ talis ordo locōnis est reiterandus suo tp̄e ·

Cxxviii · ca · de mō exhibēdi pueris ꝛ p̄gnanti-
bus ꝛ aliis puluerē supradictū seu eius virtutem

Sed q̄r aliqne p̄sone nō possent recipere a-
liqd̄ p̄dictorꝝ siue propter abhomiacōem
siue ꝓpter indisposicionē sicut p̄gnantes

ꝛ pueri ꝛ etiam illi iõ facio fieri ꝑfectionem dupli=
citer de zucharo satis delectabile pro talib⁹. Una
est que ingrediũtur bollos armeni terra sigillata.
ꝛ semen citri q͂ contradicit omni veneno ꝛ puluis
cordialis. Et si ponatur margarite dissolute cũ su
co limonum multo meli⁹ erit ꝛ si addatur limatu=
ra cornu cerui erit efficax ad lumbricos expellẽdos
hoc est valde attẽdendũ pro pueris. q͂r vt plurimũ
moriũtur ex lumbricis ꝛ ista vocatur confectio de
bollo siue speciebus ꝛ fit dupliciter quãdoq; in for
ma liquida vt verbi gracia incorporando predicta
subtiliter puluerisata cum zucharo rosato ꝛ diabo
riginato. ¶ Et quãdo fit in forma dura sicut ꝛ hec
sequitur. Et potest dari febricitantibus ꝛ nõ febri
citantibus ꝛ alia confectio est ex predictis rebus
cum modico cinamomi ꝛ semen citri ꝛ coriandi ꝑ=
parati ꝛ zedoarie ꝛ galange parum. ꝛ cum aqua
rosata formetur predicta confectio sicut in stacio=
ne de lacigonia ordinaui. ¶ Et hec vocatur con=
fectio de bollo cum speciebus ꝛ recepta est hec.
℞ecipe bolli ar. drag. vi. terre sigillate vnciam
mediam cinamomi vnciam vnam gallange. drag.
prime coriandri ꝑparati drag. tercie zedoarie drag.
prime seminis citri drag. secunde ꝛ media ꝛ zuch.
ari albi libras. ii. fiat confectio in morselis paruis
ꝛ addat̃ pulueris cordialis drag. mediã ꝛ si addat̃

lismatura corni cerui erit efficax ad lūbricos expel-
lendos dissoluatur zucharū cum aqua rosata idez
est modꝰ ⁊ proporcio alteriꝰ ꝯfectōnis supradicte
demptis spēbus. Et est vlteriꝰ sciēduz qꝛ sunt aliq̄
pueri pui q̄ nullum supradictorū sumere possunt.
hinc est ꝙ ex aliq̄bꝰ de supradictis facō fieri aquā
ꝑ viā distillacōnis cum suco vel aqua buglose q̄
bene ⁊ delectabile sumi pōt siue cū vino puro siue
mixto ⁊ sine aliq̄ piculo. Et breuiter totū regimē ꝙ
supradictū est tā in medicis q̄ꝫ in aliis adhibeatur
nutricibꝰ lactātibus pueros qm̄ eis multū pderit
⁊ hoc eciā potest dari pregnantibꝰ sine aliquo p̄iu-
dicio. Et eciā quedam herba mirabilis in hoc ca-
su que a diascoride dicitur polomeyō ⁊ ab Aristo-
tile. vii. de historiis Almās. polegiū ceruinū eo ꝙ
ceruus vulneratus hn̄s ferrum infixū vadit ad ip-
sum ⁊ ꝯfricat cum ista herba vulnus suum ⁊ sic ex-
trahit ferrū. Et magister Arnoldus de noua villa
assignat. xxv. huiꝰ herbe virtutes īter quas pōit ꝙ
curat apostema cācrosuz ⁊ expellit venenū serpen-
tium bibita aut comesta ⁊ eciā lumbricos si biba-
tur interficit ⁊ expellit. Et breuiter dicit ꝙ omnem
causam mortalem a corpore eicit ⁊ expellit. Et di-
cit ꝙ virtutes huius herbe sunt famose ⁊ experte
⁊ tiricales magis q̄ꝫ virtutes alicuius alterius sim-
plicis medicine. Et ideo inter secreto teneatur.

Nota q cinamomum z galanga z zedoaria non debent pulverisari sed i frusta parua incidi z cōtundi in dicta pfectione detur autem modica quātitas eius cum vino subtili limphato in hoc canone z detur caute quoniam est calida z sicca in terciō gradu. ¶ Et si ex istis z aliis supradictis secundū debitam proporcionem fieret aqua per viaz distillacōnis essent artificialis z magis delectabiliter sumeretur quoniam in sui substācia est amara pōt eciam ex ipsa sola fieri aqua si placet z cum aliis similiter q totum diligens medicus execucōni mādare potest z non q sicut in scriptis reperitur peritissimi medici in auxoniam mortalitatis tempore fecerūt fieri hunc pulverem recipe aloes mirreana unciam unam cinamomi unciam mediam croci ligni aloes gariofilorum masticis ana drag. mediam fiat pulvis. z recipiatur de ipso in principio mortalitatis ad pondus duorum denariorum. et obuli cum modico vini aqua mixti z multuz profuit z apud illos est medicina probata. z approbo eam sumi in temporibus frigidis. z in corporibus frigidis tamen standum est in illis que a tota specie ptradicūt epidimie qm̄ in illis nō cadit exceptō

¶ XXIX. capitulum de odoramentis.

Odoramenta autem exterius et manualiter usitata bonum odorem habencia que princi palia scilicet mēbra diligūt quarto primi sunt temporaliter diversificata scilicet ī forma pomi de laudano nominante. ¶ Et in forma pulveris in pecia de sindone ligati. Et in forma spongie in quibusdam cordialibus rebus infuxe ut hic infra patet. Et sciendum est quod in ista odoramenta sive odorabilia manualiter sunt visitanda et movēda ut eorum odor racione motus melius in aere multiplicetur et per consequens aer rectificetur qui cordi per anhelitum atractus sive tranmissus nocere ñ possit. sed pocius iuvet ipsum racōne boni odoris cōfortādo.

¶ Recepcio pomi de laudano.

Pomū de laudano fit recipe corticem citri drag. iiii. calamenti gariofilate sansuci a zimi ana. drag. i. et dimidia doronici ben albi et rubei ligni aloes calami arōatici ana. drag. i. sandalis drag. ii. mirre mente gariofcloru ana. drag. 3. i. rosarū drag. iii. cāfora drag. ii. musci ābre ana drag. media storacis calamite drag. iii. terebentīe drag. i. et mediā laudani uncias tres formētur ex his pomis cū modico aq rosate buglosse. et melisse. Et sciendū tñ qd diversis diversimode po

nitur recepta huius pomi· omnes tamen ad vnū finem tendentes sed vt michi visum est discurrēti per dicta actorū ista possunt laudabiliter colerati·

¶ Recepcio pulueris de sindone ligati·

Recipe corticē citri ozimi ana·vnciā dimidiā gariofilate calamēti sansuci drag·ii· gariofilate sandalis ana drag·i· cāofore drag·i·rosarū drag·iii·musci parū fiat puluis · et ligetur in sindone vt dictū est ꝛ hoc sit pro pauperibus sed pro diuitibus potest addi ambra ꝛ lignū aloes ꝛ aliquid tale vt melius medico apparebit·

¶ Recepcio ꝛ fusionis spongie ·

Recipe pulueris īmediate supradicti quātitatem aliquā ꝛ infundetur aque roxate drag·vii·aque bugulose melisse ana vncias tres aceti parū misceātur ꝛ ī hac mixtura īfūdatur spōgia q̄ leuiter q̄ leui ꝓpressa portetur sic alia odoramēta siue ꝑ se siue ligata in sindone qꝫ ē pulchrius ꝛ fieri potest ꝑ pauperibus ꝛ diuitibꝰ sicut placuerit · Si aūt aliq̄ sint caterosi faciāt fieri odoramenta secundum qꝫ requirit sua p̄sens disposicio si nolunt errare ꝛ hoc cū ꝯsilio medici curantis

Et notandum q sicut dictum est cortex citri aerem rectificat et pestilenciã secundum Auicen. secundo canone bonum est ergo de ipso habere copiam in tempore epidimiali et in camera et extra camerã quoniam cum eo possumus tunc aerẽ corruptum rectificare. Et est vlterius credendum q quilibet potẽs et magnificus dñs debet hẽre in digito seu digitis suarum manuũ carbunculum seu robinum vnum vel plures quoniam secundum Albertũ in suo libro de mineralibus hic lapis preciosus solus oĩm aliorum lapidũ virtutes hẽre dicitur specialis cuius effectus eius ẽ venenũ aereũ et vaporosum fugare hic enim ad alios lapides sic se hẽt sicut aurũ ad cetera metalla. Saphirus eciã commendatur quoniam antraces fugat et interiorẽ ardorẽ refrigidat sudorẽ stringit dolorẽ frõtis et lingue curat et hominẽ castum efficit. Corpus vegetat paces conciliat pium et deuotum ad deum efficit et animum firmat ĩ bonis Alber. in eodẽ libro de lapide philosophorum parũ dico quoniã non bene nec faciliter hẽri potest sed si haberi posset esset suprema medicina omnium mediciarum sicut omnes philosophi in albericis approbant ponere autẽ complexionem et virtutẽ omnium medicinarum supra nomĩatarum singulariter esset nimis lõgum et ideo relinquo longitudini parcens.

¶ Trigessimum capitulum conclusionum tocius operis memorie commendandum.

IN hoc capitulo postremo recolligere pro-
posui ex hiis q̄ dicta sunt regimen obser-
uandū de die in diem ⁊ hora in horam·
vt facilius memorie ꝯmendetur primo itaqꝫ quoli
bet die studere ꝯuenit vt corpora supfluitatibꝰ pri
me secūde ⁊ tercie digestionis ꝑmaneant munda·
quod q̄dem fieri potest solucione ventris ac vrine
ꝓuocacione nec nō motu exercicio atqꝫ fricacōe vnū
quod que enī istorū aliquā supfluitatū spēm a cor
pore expellit s̄m Almans· Si ergo natura sit pi
gra seu īpedita expulsione horū supfluitatū adiu
uet de mane cū suppositorio aut clisteri aut assump
tione mane ꝯfectōis de prunis fistule ⁊ similiū vē
trem leuificanciū similiter adiuuetur in expulsiōe
supfluitatis re digestionis cum ꝓuocantibꝰ vrinaz
vt aqua decoctionis cicerū seminū ꝯmuniū radi=
dicū petrosilii ⁊ feniculi ⁊ similiū· Eciā adiuuetur
in expulsione supfluitatis tercii digestionis cū fri=
cacione motu seu exercicio tpato fiat aūt tale exer=
citiū ab vno qꝫ s̄m quod ꝯsuetū ē ad horā prādii·
Et lauētur de mane manꝰ ⁊ facies expergādo os
nares cū aq̄ tepida decoctionis corticū citri aut ro
ris marini si sit tempꝰ frigidū· Aliter sit frigida
talis aqua ⁊ facta expicacōne recipiatur aqua rosa=
ta modico aceti mixta supra manꝰ eas adiuicē ꝯ=
fricādo naribꝰ apponendo nisi catarrus sit in cau=

ſa qꝛ tunc melioꝛ eſt aqua vitē viſitetur ignis de
bonis lignis de mane ad ꝯfortacionē coloris ⁊ ſpi
ritus ⁊ retificacionis aeris ꝯtinuetur aūt ignis tē=
poꝛe nubiloſe frigido ⁊ hūido in camera in q̄ ſtan
dum eſt cū feneſtris drapis lineis trebētina linitiſ
trāſparentibꝰ bñ ⁊ decēter oꝛdinatis in qua eciaʒ
fiunt ſubfumigacōnes cōpetentes ⁊ mundificetur
camera ⁊ tota domus a ſuperfluitatibꝰ ſecundum
quod poſſibile eſt omni die ſemel bis ⁊ ter ſi neceſ
ſe fuerit horis ꝯpetentibꝰ ſumatur de māe vna die
de medicis oꝛdīatis q̄ ꝯtradicunt a tota ſpē epidi=
mie verbi gracia vna die de pilulis a lacticis ſecū=
do die de ciriaco tercio de bollo armenio ſiue ꝑ ſe
ſiue cum aliis additis et hoc vel in puluere vel in
confectōne ⁊ in hoꝝ recepcōne obſeruetur modus
qui eſt dictꝰ ⁊ ſi ꝯtinentur ⁊ reiterētur donec epidi
mia ceſſauerit Hiiſ aūt qui nō poſſunt recipe aliꝙ
pilulaʒ nec tiriacā vt pueri ⁊ pregnantes ⁊ ſimiles
hiis exhibeatur ꝯtinue puluis de bollo cū zucha=
ro mixta· vel in ꝯfectionibꝰ dura aut liq̄da ⁊ cum
ſpecie ⁊ ſine ſecundū ꝙ preſens diſpoſicio req̄rit ⁊
prout appetitꝰ taliū inclīatur ⁊ non negligatur pro
pueris illud ꝙ facit ad ex pulſionem vermiū ⁊ pro
hibicōnem generalem eorum ꝙ prudens medicus
bene ſit ⁊ hoc dico quoniā vt plurimū ex lumbri
cis moriuntur· Et ſi pueri ⁊ pregnātes nullum ſu=

predictorum possunt recipere ad minus adhibea-
tur aliqua aquarum distillatarum secundum modũ
qui dictus est cum vino. vel sine vino. nutricibus
autem lactantibus pueros adhibeatur queadmo
dum in hiis. Cum autem hora prandii aduenerit
cum debita disposicõne ad cibum et potum lauen-
tur primo manus et facies modo qui est dictus et exhi
beantur cibi et potus tales vt supra ostẽsum est et
habeatur ordo in cibis vt quod facilius et cicius dige
ritur preponatur et caueatur a replecione. primo mi-
noranda est cibacio et est multũ attendendum pro
pueris qui propter sui gulositatem nimis comedũt
Post prandium vero non exercetur aliquis donec
erit celebrata digestio nec dormiat nisi cõsuetis et
tunc parum. Cum autem hora excitandi aduenerit
studendum est ĩ expulsione superfluitatũ tercie diges
tionis per exercicium et fricacõnem vt de mane fac-
tum ẽ. In superfluitatibus autem prime et secũde
digestioni similiter accedendũ est secundum quod
natura et consuetudo vniuscuiusque reqrit si expedit se
cundũ modum quod ẽ dictus. ĩ cena autẽ obseruetur ordo
dictus de prãdio post autẽ prãdium ẽ per duas horas
vel circa et plus et minus secundũ diuersitatẽ longi-
tudis et breuitatis noctium antequam vadatur ad le
ctũ et loca dormitacõis sint loca optima et sic ordo
obseruetur de die ĩ diẽ nisi aliud impediens fuerit.

Utendum est gaudio tp̄ato cuꝫ solaciis ⁊ aptis iis cantilenis ⁊ cum pulchris vestibꝰ ⁊ auditu ⁊ visu instrumentorū bonū sonum ⁊ delectabile habenciū ⁊ hoc omni die ⁊ hora ꝑpetenti. ira tristicia furor ⁊ similia fugiātur a coytu suꝑfluo ⁊ balneo abstinendū est a ꝯuersacione ⁊ colloquio hominum actu egrotanciuꝫ ⁊ hoīm replectorū malis humoribus ꝙ cedarzatur eorū colore ⁊ odore cauenduꝫ ē eciam qm̄ a talibus ꝯtingit infectio. vnde si ꝯtigat a talibus. vel alio modo infectioneꝫ ꝑ anhelitum recipere habeatur statim de cortice citri condito. et ponatur in hos ⁊ masticetur sꝫ non transgluciatur substancia eius. vel habeatur de confectione facta ex bollo ⁊ ximeno cum aliis additis ⁊ ponatur ī os ⁊ paulatiue transgluciatur ⁊ continuetur donec sēciatur eleuiacio nunc autem quiescat postulacio et sufficiat satisfactio secundum tempus.

Et laus sit deo A M E N.

108

To .... Subject ....
From .... Date ....

1398 (ca.) - 1469.
Benedictus de Nursia, 15th cent.
De pestilentia. [Lyons, Nicolaus Philippi and Marcus Reinhard, ca. 1477-78]
24ff. 21cm. 4°.
Rubricated.
Binding: modern vellum, lined with fragments of vellum manuscripts.
Provenance: Harvey Cushing.
Hain 11923; Gesamtkatalog der Wiegendrucke 3825; Klebs 175.1.

